

EDITORIAL

Falles folles fetes foc, i fum de boja

"Falles folles fetes foc" de **Amadeu Fabregat**, (primer director de la televisió valenciana), era un "ensaig" critic en determinats aspectes de la societat valenciana, i també del món faller i tot lo que este representava. Mes que un anàlisis del moment podem considerar-lo com una **premonició**, puix una visió de les falles com un món inocu, buit, banal en molts casos, es mostra hui mes vigent que mai. I es que arriere han quedat aquelles falles del **tardofranquisme** i la **Transició**, vives i amerades de crítica social; llunt queda el compromís d'aquella iniciativa fallera, amplament secundada, en la qual es decidí retardar la cremà en senyal de protesta per no prosperar com tocava el **Estatut** valencià i no arreplegar algunes de les reivindicacions que es consideraven irrenunciables. **Molt arriere** queden aquelles falles autènticament **compromeses** en fer cultura valenciana. Hui solem trobar farra i mes farra, i de forment poc, o no res

Llunt en el temps van quedant puix aquelles falles promotores de la **llengua valenciana**, la seua llengua vehicular consubstancial, substituïda ara per les llengües imperials: el **castellano** —en l'excusa de que "así lo entiende todo el mundo"— i, sobre tot, el **catàla** o el **subnormalitzat** —així "pudran upa a quelcom premi que prumogui l'oficialitat"—. L'esperit valencianista es va diluint, a poc a poc, perquè les generacions de fallers han anat deixant que el propi sentit de la falla desaparega, i eixa manifestació de **crítica i satira** convertida en obra d'art ha derivat en un projecte en aspiració de premi, però, en una immensa proporció, molt buit d'aquell esperit socarro i ple de sorna, tan representatiu del geni valencià.

Cada any assistim a noves **desafeccions**, a cóm determinades falles —¿Hauriem de dir-los "fatilles"?—, grafies mes aberrants llegim tots els anys—, en eixe afany **subnormalitzador** ni tan sols respecten les formes lexiques valencianes, i no dubten en substituir-les per l'engendre de laboratori que els mes joves deprenen en l'escola i traslladen als llibrets, escrits i cartells, pensant que aixina fan un favor a la festa i a la llengua.

"**Vergonya**" seria un terme massa suau per a recriminar actitud tan deslleal cap a la llengua valenciana i la tradició cultural que la festa comporta, per part de molts d'estos "**sabuts**" que no usen el valencià ni per a dir bon dia, però s'afanyen en amollar el **normalitzat** en quant els donen un microfon en un acte faller i, per supost, infecten qualsevol escrit en eixe llenguatge prefabricat i estrany que els fa sentir-se tan "superiors intel·lectualment" i tan

"progressistes".

Inclus el mateix president de la **Dipu**, el Sr. **Rus**, en l'edifici de la dita institució i en bombetes de llum ha penjat un rotul que diu "La Dipu **amb** les falles". En aço es califica a soles, puix se li poden aplicar els mateixos insults i broferies que dedicà al cos docent que usava el "gairebe" i el "aleshores". Sera precis dir-li al Sr. Rus que "amb" es tan blasfem per a la llengua valenciana com aquelles paraules que ell rebufava. Si, segons les seues paraules, practicamente s'havia d'acabar en aquells professors, ¿qué s'haurà de fer en este **personage**?

Entre ell, estos moderns "fatllers" i la Sra. **Rita**, Valencia capital es cada vegada un poquet

AJUNTAMENT DE NA RITA

Premi primer

a la falla que millor ha fet la
rosca en el monument a la

*Excelentíssima i castellanisima
Señora Alcaldesa*

(Valga este premi tambe de
solemne despedida a la crítica
fallera. R.I.P.)

menys Valencia per a convertir-se en una ciutat **provinciana** i **despersonalizada**, tan amant de lo banal i efimer que fa efimer inclus el seu propi nom. Una ciutat que veu cóm els seus governants, per a adequar el nom de la mateixa a la norma ortogràfica i fonètica catalana, no dubten en canviar-li el seu historic toponim **Valencia**, hereu de la Valentia romana, grafiat i pronunciat d'eixa manera des d'abans de l'època foral i que fins l'actualitat havia segut el que usaven sense excepció tots els valenciaparlants. Ara, rebatejada en "**València**", ignominios toponim, oficial gracies a **la Rita** i a la seua comparsa, es desprestigia i priva als valenciaparlants d'expressar en genuïna llengua valenciana el nom de la capital valenciana. Que eixa desvergonya la protagonisen Rita i els seus amics del **PePe**, i tota la colla de polítics en bloc es una cosa, ya que viuen en un món a banda sense mes escrupols que protegir els seus **privilegis** de casta; però que el poble ho tolere i inclus colabore, com es pot llegir en tantes falles, demostra l'eficàcia d'eixe proces de despersonalizació accelerada al que està sent somes.

I no obstant, encara queden falles que, per damunt dels premis, dels palets i les subvencions oficials, mantenen eixa **fidelitat** a la llengua i s'esforcen en dur avant iniciatives inspirades en la **tradició** per a transmetre a les noves generacions l'esperit d'una festa incommensurable, sorgida del **poble**, i en la qual el poble ha de seguir sent protagonista.

Que el **foc purificador** s'emporte l'ignorància i la mala fe, i que el nou renaixer, com el que fa una comissió que comença a treballar per a la nova falla, porte sensateja i compromís per a afrontar un futur valencià sense complexos, ni concessions per als qui neguen, una i una altra volta, la singularitat del poble valencià, la seua personalitat i la seua **mil·lenaria cultura**.

PUBLICACIÓ EN
LLENGUA
VALENCIANA

LA CITA

Lo admirable es que l'home
seguix lluitant i creant bellea
en mig d'un món barbar i hos-
til.

Ernesto Sábato

SUMARI

- 1
• EDITORIAL: **FALLES FOLLES FETES FOC, I FUM DE BOJA**
- 2
• LLISTAT: **ACTIVITATS CULTURALS**
- FENT MEMORIA: **NEBOT I PÉREZ I LA SEUA OBRA GRAMATICAL**
- 3
• FRUITES, VERDURES I HORTALICES (XL): **PARLEM DE TOMATES O TOMAQUES**
- FENT MEMORIA: **L'IGLESIA DE SANT ESTEVE I LA CONFRARIA DELS NOTARIS**
- PATRIMONI VALENCIÀ: **LA GLORIA DEL BARROC: IGLESIA DE SANT ESTEVE PROTOMARTIR**
- 4
• PASSATEMPS
- RONDALLA: **L'ATRE FALCO**

ACLARIMENT

Esta publicació està redactada en les Normes d'El Puig. Encara que es una obra col·lectiva, l'encarregat de la redacció final de cada article te llibertat per a fer-ho en la normativa d'accentuació de la seua preferència. Este tema es motiu de debat, però no de divisió, entre nosatres.

AVIS

Esta Pasqua no faça la mona i colabore en nosatres fent fotocopies d'est eixemplar per a repartir entre amics i coneguts.

(Si, est AVIS ha quedat pobret, però a l'autor l'ha deixat la novia i la versió que havia fet a hem hagut de canviar-la perquè dia mes o manco: faça fotocopies esta Pasqua i no nos toque els o...)

ACTIVITATS CULTURALS ABRIL DE 2010

Trobarà més informació dirigint-se a les respectives associacions:

Aellva (Assoc. d'Escriptors en Llengua Valenciana)
C/ Alt, 64. 46003 Valencia C.
www.aellva.org

Cardona Vives
C/ En mig, 23-9°-27^a. 12001 Castello
Tel. i Fax: 964 20 04 68
www.cardonavives.com

GAV (Grup d'Accio Valencianista)
C/ Pintor Gisbert, 17- baix. 46006 Valencia C.
Tel: 963 41 22 22 i 963 41 90 20
www.gav-valencianistes.com

IEV (Institut d'Estudis Valencians)
info@iev.org
www.iev.org

LRP (Lo Rat Penat)
C/ Trinquet de Cavallers, 9. 46003 Valencia C.
Tel: 963 91 09 92
www.loratpenat.org

PJV (Plataforma Jovenil Valencianista)
info@pjvalencianista.org
www.pjvalencianista.org

6, 7, 8 Abril (dmt, dmc, djs) Teatre de l'Unió Musical de Lliria. C/. Sant Miquel, Lliria.

CONCURS DE MILACRES DE SANT VICENT FERRER
+Info: **LRP**

14 Abril (dimecres) 19:30 h. La Llar. Avd. Menéndez Pelayo, 10-12, Alfafar
CONFERENCIA: Antoni Fontelles i Fontestad:
"Desinformació: mentires i miges veritats".
+Info: **IEV, PJV**

18 Abril (dumenge)
EXCURSIO: Exposició "La Gloria del Barroc", Catedral de Valencia, Capella del Sant Calix i Museu Catedralici.
+Info: **Cardona Vives**

19 Abril (dilluns) 20:00 h. C/. Alt, 64. Valencia C.
Tertulia de Teatre. Llegirà: **Pepe Navarro**
+Info: **AELLVA**

Del **19 al 30 Abril.** Escola d'Arquitectura Tecnica, UPV.
IV CURS D'HISTORIA DE VALENCIA
+Info: **IEV**

20, 21 Abril (dimarts, dimecres) 20:00 h.
CONFERENCIES i CONCERTS:
• Dia 20: "Manuel Penella Raga, en su aniversario"
• Dia 21: "San Francisco de Borja, músico"
+Info: **LRP**

22 Abril (dijous) 20:00 h. Seu del GAV.
CONFERENCIA: Miquel Carbonell: "El peligro catalán y el peligro valenciano"
+Info: **GAV**

29 Abril (dijous) 19:30 h. Castalia Iuris, plaça Cardona Vives, Castello.
CONFERENCIA: Juli Amadeu Arias: "El conflicte lingüístic valencià, una aproximació als actors i al rigor científic de les argumentacions"
+Info: **Cardona Vives**

CONTACTA EN NOSATRES

Apartat de Correu 527
46002 Valencia ciutat
Telefon: 617 030 370

rogle@rogleconstantillombart.com

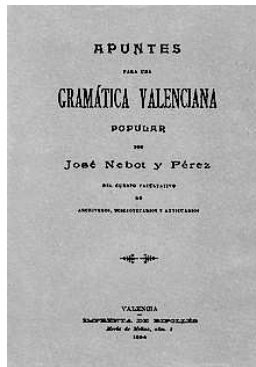
FENT MEMORIA

Nebot i Pérez i la seua obra gramatical

J.M.M.

Josep Nebot i Pérez naix en Vilarreal en 1853 i mor en 1914. Cursà la carrera de Farmacia i descollà com escriptor, pero la seua professio seria la de **Archiver en la Biblioteca de l'Universitat de Valencia**. D'entre les seues diferents publicacions es volen destacar les de caracter llingüístic: *Apuntes para una gramática valenciana popular* (1894) i *Tratado de ortografía clásica valenciana* (1910).

En temes filològics es autodidacte, com **Constanti Llombart**, en qui tenia depositades grans esperances per a solucionar el problema que generava l'anarquia ortografica en la qual es movien els escriptors valencians del moment. Despres de la mort de Constanti publicà els *Apuntes para una gramática valenciana popular* (1894) en l'objecte de contribuir

a posar solucio ad eixa situació que considerava ben negativa per al progress de la llengua valenciana. En esta obra destaquen els "Preliminares", que es a on fa referencia a l'alfabet valencià i el correcte us de les diferents grafies, o el **capítol V**, molt extens, que dedica al verp i la conjugació verbal.

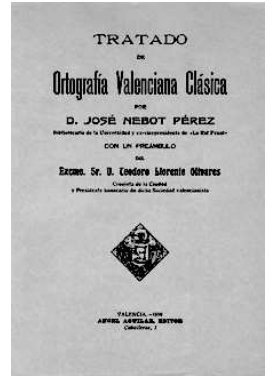
Abans de publicar esta *Gramática* ya demostrà la preocupació que sentia per la falta d'un criteri ortografic en un articul titulat "¿Quousque tandem?", publicat en *Las Provincias* en 1887 i reproduït precisament en l'obra citada. En ell comentava que demanar una solucio per tal de conseguir un unic criteri ortografic era com una veu que clama en el desert, nomes escoltada en aquell moment per Llombart.

En el prolec de la *Gramática* denuncia la situació aludida i propon, com en l'articul "¿Quousque tandem?", algunes solucions: planteja la convocatòria d'un congrés filològic valencianista, que mai es realisà, i veu com a unica solucio, davant l'irreconciliable divisio, mantindre dos nivells: un correspondria als lletrats, que tindrien la seua gramatica, i l'atre als populistes —per cert, els mes prolífics i llegits en els periodics satirics i en els sainets teatrals—, en una atra gramatica diferent. Considera que la llengua culta s'ha de construir, a no ser que es pretenga seguir escrivint i parlant com

es feya quatre segles arrere, o be adoptar directament el catala lliterari com pretenen uns atres.

Si en la *Gramática* presenta unes dubitatives sugerencies, sera en el *Tratado de Ortografía valenciana clásica*, prologat per Teodor Llorente i editat en 1910, a on es fan definitives les seues propostes.

Propoñ l'us de la grafia **ch**, practica-ment com recomanen les modernes Normes d'El Puig,

tambe ho fa respecte de **g** i **j**, desterrant els digrafs **tg** i **tj** per inutilis. La **ny** es l'unica grafia valida, es forma classica en el nostre idioma i no deu ser substituïda per la **ñ** castellana com fan els escriptors mes populistes. Regula perfectament l'us de la **x**, grafia conflictiva puix uns es decanten pel seu us conforme ho fa el castella i uns atres per com ho fa el catala.

El patrici castellanenc **Gaetà Huguet Breva** mantingue en Nebot algunes disputes un tant acalorades, alhora que raonades, i en un alt sentit patriotic, en relacio a temes llingüístics; les opinions d'Huguet es publicaren baix l'epigraf "**Notes valencianistes. Resposta feta a En Joseph Nebot per Gaetà Huguet**" en la revista *Ayer y Hoy* i en elles, referint-se a un articul anterior de Nebot sobre la llengua valenciana i la seua possible filiacio o acostament a unes atres llengües, Gaetà senyala que nomes accepta la consideració de llengua mare per a la llengua latina, mentres que preconisa l'autoctonia i singularitat de la llengua valenciana; considera, a mes, la necessitat d'articulador dos nivells per a recuperar la normalitat de l'us de la llengua valenciana (coincidix aci en Nebot), o de tindre present als classicis i la llengua viva de les localitats valencianes alluntades de les grans arees urbanes —mes castellanisades— en el proces de codificació que considera necessari, fins al punt de que ya parla de la creació d'una academia de la llengua valenciana.

La gramatica que elabora Nebot està feta sobre el model que li oferix la gramatica de la llengua castellana publicada per la RAE i te present, a l'hora de realisar el seu treball, les obres de **Carles Ros**, obres llatines, la citada *Gramática* de la RAE i les catalanes de **Bofarull i Blanch**.

Parlem de tomates o tomaques

Pot resultar tot un món parlar d'este fruit que produïx la **tomatera**, o **tomaquera**, encara que necessite de poques presentacions, puix es tracta d'una hortalíça tan familiar que es consumix en qualsevol lloc dels cinc continents, allà on hi haja presència del ser humà. Existixen moltíssimes varietats, per tant anem a ajustar-nos a les que a nosatres més nos interessan.

La planta pertany a la família de les **solanacees** i és identificada botànicament per "**Lycopersicum esculentum**", o "**Solanum lycopersicum**"; dispon de brots en moltes branques estirades d'un a dos metres de llargària, les quals, per la seua poca resistència precisen de ser nuga-des en **canyes** (que formen una estructura a modo de barraca) o tutors que li servixquen de suport. La planta, per ser terrera, no necessita de ninguna faena especial afegida.

La **tomata**, o **tomaca**, presenta forma esfèrica, generalment achata-da, i d'una amplària entre 6 i 10 cm, o també pot ser casi totalment re-dona i grossa; estes formes serien les que més s'acosten a les varietats valencianes, de tan bona qualitat per a les ensalades, i que son conegu-des pel nom del poble del seu origen: **Museros**, **Bonrepòs**, dels **Mare-nys de Barraquetes** o de **Sant Llorenç**, a l'igual que les de **Cullera**. I parlant de l'ensalada, el consum de la tomaca no deu de fer-se quan ya està madura, sino més be quan està encara entreverada. Ya madura, la seua pell fina i a la vegada resistent pren un color roig intens i brillant incomparable. Dispon d'una polpa saborosa, sucosa i suculenta, d'un gust gratament àcid, que la fa molt abelidora per a consumir-la en cru, tocadeta d'una pixca de sal. En el mig té varies celes plenes de llavorettes planetes, groguenques i sucoses que són mengívoles i molt agradables, especialment quan te menges el fruit a mos redó. Els preus que conse-guixen estes varietats valencianes solen ser els més alts del mercat, degut a la forta i constant demanda i a les reduïdes extensions de terres a on se cultiva.

Les **aplicacions culinàries** són quantioses, puix que ademés de crua, tal i com està en la mateixa mata, la tomaca trossejadeta i adobada en oli, sal i vinagre, resulta un mos exquisit a l'hora de l'aperitiu. Es fa igual-ment insubstituïble, com ya hem vist, en les ensalades, i com a guarnició suponen el millor acompanyament. Este sofrit fruit, siga cuit, torrat, a la planxa, fregit, en suc o en puré, i cóm no, en gaspacho andalus... pot fer les delícies del més exigent *gourmet*.

FENT MEMORIA

M^aA.M.C.

L'iglesia de Sant Esteve i la Confraria dels Notaris

El **Patronat** de la Capella de Sant Vicent Ferrer de l'iglesia de Sant Esteve l'ostenta la **Confraria de Notaris**. Esta confraria fon la promotora en 1682 de la construcció de les tres capelles situades als peus de la nau central d'este temple. En la capella central se va instal·lar la pica baptismal en la que eren batejats els fills dels notaris. Esta pica, passat el temps, li ha conferit a l'iglesia de Sant Esteve la seua singularitat, puix en ella reberen el batisme els chiquets **Vicent Ferrer** i **Lluís Bertran**, abdos d'una calitat moral i espiritual tan important que els portaria a ser santificats. Sant Vicent Ferrer acabaria sent nomenat patro dels notaris. Tambe el beat **Nicolau Factor** rebe en esta pica el batisme. Tradicionalment se diu que els chiquets que son batejats en ella no moriran d'accident. Conegu-da com la **Capella de Sant Vicent Ferrer**, està decorada en un retaule dorat en el qual se troben les imatges policromades dels dos sants: Vi-cent Ferrer i Lluís Bertran.

Rogle en Internet

Tots els eixemplars editats fins ara estan, en pdf, en:

www.rogleconstantillombart.com, www.cardonavives.com,
www.enkara.org i www.pjvalencianista.org

PATRIMONI VALENCIÀ LA GLORIA DEL BARROC IGLESIA DE SANT ESTEVE PROTOMARTIR

L'Iglesia de **Sant Esteve Protomartir**, declarada en 1955 **Monument Historic Artistic Nacional**, se correspon en la segona seu de l'itinerari de l'exposició "**La Gloria del Barroc**", espai dedicat, en este cas, a la pintura barroca valenciana. (Les igle-sies de Sant Marti Bisbe i Sant Joan de la Creu constituïxen les atres dos seus de l'exposició.)

L'intervenció que els experts han fet en l'iglesia de Sant Esteve, en resultats espectaculars, s'ha dirigit principalment a la restauració dels **esgrafiats** (dibuixos fets en una especie de puncho o grafit), característics valencians i que decoren el sostre i les voltes de l'edifici. S'ha recuperat la riquesa en la qual se va concebre la decoració realitzada en el segle XVII. Les seues columnes, finestres, arcs i presbiteri han recuperat els dorats i estucs originals.

Sant

Esteve està considerat com el primer martir cristià. Igualment esta iglesia ad ell dedicada seria el primer temple cristià de la ciutat de Valencia despres de la reconquesta; pertany a les primeres parroquies que **Jaume I** va ordenar construir, com en uns atres casos, sobre les mesquites musulmanes; un origen que compartix en les atres dos seus de l'exposició.

La construcció, originalment, fon la típica de les parroquies valencianes d'epoca **gotica**, en una sola nau i capelles entre els contraforts. L'estructura interior se compon d'arcs de diafragma de traçat ogival, en coberta de fusta.

Durant els segles XVI i XVII se realisen treballs de reforma i ampliació que no desvirtuen l'aspecte arquitectonic del conjunt, pero si la decoració, que seguiria els canons de l'estil **barroc**, sent abundant i excessiva (escultura d'estucs i esgrafiats). L'orna-mentació s'organisa en pilastres d'algeps, entre els arcs de les capelles, les quals sostenen un entaula-ment completament cobert de formes vegetals i an-gelots. El fondo dels arcs esta pintat en colors, so-bre tot en blau, dibuixant-se sobre ell un esgrafiat en blanc en formes vegetals ondulades.

La **Capella de la Comunió**, realitzada a finals del segle XVII (1696), es **Monument Historic Artistic Nacional**. Concebuda en estil barroc, presenta nau unica en tres trams, coberta en cupula i llanterna sobre pechines.

Les tres capelles situades als peus de l'glesia fo-ren construïdes per encarrec de la **Confraria de Notaris**, l'any 1682. En la capella central se va instal·lar la pica baptismal, de gran rellevancia historica.

L'aspecte exterior del temple es molt senzill, uni-cament destaquen en la seua **frontera**, que dona a la plaça de Sant Esteve, els contraforts rematats per gargoles que sobreixen de la paret llisa. Als peus de la portada, d'estil **renaixentista** i realitzada en el segle XVII, s'alça el **campanar** de quatre cossos formats per arcs de mig punt i pilastres doriques.

Als peus de l'iglesia hi ha dos portades bessones, que recauen al carrer dels Venerables, son del se-gle XVII, unicament presenten el llindar en pilastres doriques als costats.

